

ZGODNJA DANICA.

Katolški cerkveni list.

Vrednik: Dr. Janez Krizostom Pogačar.

L. 6.

V Četertik 8. Svečana.

1849.

Kratki premisliki

iz s. evangelija za nedeljo v seksagezmi. (Luk. 8, 4—15.)

Po besedah svetiga Hieronima je prilika od semena, ki je bilo na različno zemljo sejano, prva, ktero je Jezus sam hotel razložiti. Sploh je vpodobljen v ti priliki Jezusov nauk semenu in sadu, kateri iz semena izraste. K sejanju je treba semena, zemlje, solnea, dežja in vetrov; k evangelskimu sejanju je po duhovnim enakih reči treba. Seme je božja beseda, sveti evangeli in njegovo sejanje; zemlja je svobodna volja poslušavcov; solnce je milost ali gnada božja, ktera človekovo voljo razsvetli in ogreje; dež je gnada, ktera setev, ko poganja v moči ohrani in ji rast daje; vetrovi so skušnjave, ktere zemljo pretresejo in prerahljajo, de se sad, to je čednosti bolj ukoreninijo.

Pri tem božjim sejanji je vse drugo dobro, le zemlja je včasih slaba; seme je dobro, de boljši ne more biti, solnea, dežja in potrebnih vetrov se ne manka, sejanje bi imelo neizrečeno lepo rasti in stoter sad roditi, ko bi bila le zemlja dosti debela, mehka, dobro opleta in njiva zagrajena. De je zemlja, na ktero se seme božje besede seje, to je človeška volja nepripravna, in de le zato sejanje ne more lepo rasti in sadu roditi, nam Jezus sam v tej priliki pokaže in razloži.

Nekaj semena, pravi Zveličar, pade na kamnito zemljo: to je tista beseda božja, ktera na

terde, neobčutljive serca pada, ktere besedo božjo nekako zanemarijo, in je ne razumejo. Ne razumejo je pa zato ne, ker je verno in marno ne poslušajo, je sami nase ne obračajo, de bi se dali od nje podučiti in poboljšati. Taki poslušavci ne vedo razločka med božjo besedo in človeškim govorjenjem, zato je nič bolj ne spoštujejo, kakor kako človeško modrovanje. Serce taci ljudi je kakor terdo uhojena pot, ker mnoge posvetne misli, želje, pozemeljski nameni in naklepi tako po njem hodijo, kakor ljudje, kteri čez njivo pot naredé in zemljo do terdiga potlačijo. Če tedaj seme pri sejanji na tako zemljo pade, se ne more prijeti, ampak ljudje ga pohodijo in tiči ga pobero, ker ni z perstjo zakrito. Hudič sam pride, pravi Jezus, in pobere seme, in vse dobre misli iz serca prežene.

Druga za seme besede božje nepripravna zemlja so nestanovitne, spremenljive serca. Besedo božjo precej na mestu, kjer jo slišijo sicer v se vzamejo, vendar se to le zato zgodi, ker so take serca mehke in občutljive, in ravno tako hitro lep nauk izveržejo in pozabijo, kakor hitro so ga v se vzele, in tako semenu ne pusté časa, de bi se ukoreninilo. V takih sercih so namreč marsktere hudobne nagnenja in napake, marsktere posvetne reči globoko zakopane in le z plitvo perstjo občutljivosti pokrite, tako, de seme božje besede seer začne kliti, pa vendar ne more korenin sturiti. Solnce priseje, pride vročina, slaba vlaga, ki je v plitvi zemlji, se posuši, kal semena usahne in zgnjije.

Kristjan je dolžan vročino dneva nositi, dolžnosti svojiga stanu zvesto spolnovati, terpljenje, skušnjave, zopernosti, preganjanje in zaničevanje zavoljo pravičnosti, zavoljo besede božje, to je zavoljo Jezusovih naukov, in zavoljo vsiga tega, kar nam verovati in spolnovati zapovedujejo, stanovitno in voljno prenašati; ker mu je pa vse to pretežavno, odpade od vere. Nar manjši terpljenje, ki ga ima, nar manjši veselje, ki se mu mora odpovedati, nar manjši sila, ki si jo mora sam sebi sturiti, ga v odpad napelje. Sveti Gregor pravi: „Kar so taki pred spoznali, de je krivično, zdaj spet delajo: ginjeni obžaljujejo svojo krivico, pa ko jim solze potekó, se spet k krivici vernejo“.

Tretja zemlja, ali tretji razpol poslušavcov je bolj pripravin seme besede božje v se vzeti, in tudi sad kazati, kakor perva dva; zakaj ti poslušajo besedo božjo, si jo k sercu vzamejo, de tudi korenine in globoke korenine sturi, zemlja je dobra, serce je voljno, de resnico z veseljem sprejme; resnične želje svoje življenje po besedi božji uravnati, njih pobožni sklepi voljo božjo spolnovati so resnično lepo sejanje, ktero veliko sadu obeta, ali ravno na tej zemlji, ravno v tem sercu se najde tudi veliko ternja in germovja, veliko posvetnih skerbi, ljubezin do bogastva, ktere branijo, de solnce, luč gnade božje ne more blizo, izpijejo nar boljši mokroto, nar boljši duhovne človekove moči, in tako ostane beseda božja, ki je le do cvetú prignala, brez sadu. Pri takih skerbeh za ženo, za otroke, za družino sploh, pri skerbeh za kruh, za preskerbljenje, za posvetno blagostanje in zložno življenje pride veliko reči na versto, ktere so besedi božji in sturjenim sklepam naravnost nasproti, in ker take posvetne skerbi večidel duhovne skerbi premagajo, zastane rast božjiga semena, in skerbi za nebeske reči omagajo, se zadušé. — Tako je med mnogimi drugimi bogati mladenci v svetim evangelii se žalostin obrnil in je preč šel, ko mu je bil Jezus rekel: „Če želiš popolnoma biti, prodaj svoje premoženje, razdeli ga med uboge, potem pa pridi in za menoj hodi“.

Četerti razpol poslušavcov je nar bolji, pri kterih seme božje besede obiln sad rodi. To so tiste duše, ktere božjo besedo s pripravljenim sercam sprejemajo, trebijo in očiščujejo iz svojiga serca vse, kar je veseli rasti sejanja nasproti, vse grehe in hudobno nagnjenje, vse ternje posvetnih želja, vse kamnje pohujšanja: imajo resnične želje le Bogu služiti, ne napravijo nobene prejete gnade, so vselej pripravljene, vsako težavo in vsako zopernost iz ljubezni do Boga serčno prenesti. To so toraj tiste, ktere po besedah Jezusovih „besedo slišijo, in jo v dobrim in nar boljšim ohranijo, in sad obrodé v poterpljenji“.

Kakor skerbni kmet, kteri zemljo pred dobro pripravi, preorje, prerahlja, jo plevela in osata otrebi, preden seme vanjo seje, in potem, ko je vsejano ogradi in vse sturi, de njivo živine ali družih škodljivih reči obvaruje; tako sturi tudi ti, kristjan, z njivo svojiga serca, de bo pripravna, seme božje besede sprejeti, nepoškodvano ohraniti in obiln sad za večnost roditi. **Potočnik.**

Anton Martin

po milosti božji Lavantinski škof pozdravim vse verne, ter Vam mir Gospodov ino vse dobro za novo leto želim.

(Könc.)

3. De se pa vse ravna in opravlja kakor je prav, smo dolžni svetlimu Cesarju lepo pokorsino skazati. Ako per hiši vse zapoveduje, vboga pa nihcer, bo slaba; še slabej po cesarskih dezelah, če prave pokorsine ni. Tudi Bog hoče poprej pokorsino kakor darila. Storitni smo dolžni, kar cesar zapovedo, jiti kamur cesarski oblastniki v njih imeni vkažejo, naj bi nam bilo ravno hudo ino težavno. Ljubi mir, svojboda ino pravica nam bo plačilo zato — blago na sveti več vredno kako zlato in srebro. „Bodite oblasti podložni zavolj Boga, opominja sv. Peter 1. 2, 13—16, ali kralju (cesarju) ko nar narvišimu, ali vojvodam ko od njega poslanim za strahvanje hudodelnikov, v pohvalenje dobrim. Zakaj to je volja božja, de z dobrimi delmi usta zamašite nespametnim in neumnim ljudem, kakor prosti ne pa kakor taki ljudje, kteri imajo prostost (frazost ali svojbodo) v zagrinalo hudobije“. — Naj bi Vas kdaj malopridni ljudje nagovarjali se cesarskim poveljam vstaviti, povejte jim besede svetiga Pavla: „Kdor se oblasti zoperstavi, se božji volji zoperstavi, ino si pogublenje nakople. Zavolj tiga morate oblasti pokorni biti ne le za del strahovanja, ampak tudi zavolj vesti, zakaj oblastnik je na mesti Boga tebi v dobro“. Rim. 13, 2—5. — Kdo ne pomni z žalostnim cercam hudih let dolge vojske ino terdelakote? Ino kako lepo pokorni so bili Avstrijani svojimu rajnimu cesarju! „Niso cesar krivi, de je prišel sovražnik nad nas, de nam zemlja ne rodi“ — tako so podložni djali ino radi vse dobro storili, de si je ravno huda bila. Bog nam je dal za to trideset let dobrih ino mirnih. Vsiga smo obilno pridelali, ino vsak si je pomogel, če je le hotel biti priden in pa pošten. Ino pogledjte, po toliko sreči se ljudje puntajo, med sebo sovražijo in nepokorni cesarju grozno domačo vojsko netijo. Kaj ne bode Bog, on oče miru ino lepe sprave, ki pokorsino hoče, tepel toliko nehvaležnost malopridnih, nezadovoljnih ljudi, ki so červi naše prave sreče? — Bi Vam kdo branil dajce odrajtati ino dolžnosti svoji

gosposki ne dopolniti, odgovorite mu z besedo svetiga Pavla, ki pravi: „Oblastniki so služabniki božji, za to tudi davke dajate; ino ravne to je njih zaslužnje. Dajte torej vsim, kar jim gre: komur dajate; dajate; komur col (mota), col, komur spoštovanje, spoštovanje: komur čast, dajte čast. Ne bodite nikomur kaj dolžni, zunaj tega, de se med sebo ljubite“. Rim. 13, 6—8. Tudi nepokorni Judje so Jezusa skušali, rekoč: „Mojster! kaj se tebi zdi, ali je prav, de se cesarju dajate ali ne?“ Radi bi bili le božjemu tempelnu plačevali. Izveličar jim pa veli: „Dajte cesarju, kar je cesarjeviga, in Bogu, kar je božjiga“. Mat. 22, 16—21. — Kadar ima kaki davk henjati, nam imajo svetli cesar namesti Boga spoznati, kakor so nam to leto spoznali. Sami si nimamo pravice jemati. Bomo radi ino voljno dajali cesarju, kar je cesarjeviga, nam bojo tudi cesar Franc Jožef I. dali, kar je našiga: pravico, pravo svojbodo, mir ino brambo. „Ohranite edinost v veri ino pa pokoršino svojimu deželnuemu poglavarju“, opomina sv. Izidor. Le bogaboječnost in pobožnost varjete srečo ino mirnost kraljestva.

4. Glej „Zgodnja Danica“ Nr. 3, str. 23.

5. Dobrotljivi cesar so dovolili svojim podložnim po svoji volji kar je prav, govoriti, pisati, bukv in novice natisovati ino prodajati. Ljudje hude volje pa to pravico v slabo obernejo, lazi govorijo ino pišejo, lažnive bukve delajo in prodajajo, sleparjo ljudi, goljfajo abotne in zapeljajo nedolžne, krivo vero raztrosijo, cele soseske ino dežele z takim škodljivim blagam pohujšajo in grozo hudiga po sveti nasejejo. Zapeljive bukve, lažnive novice ali cajtinge so ljudem nevarnej ko kuga. Dolžni smo torej se take robe skerbno varvati, bukev ne kupovati, pisem ne brati, katerih sami ne poznamo, ali nam jih ne priporočijo znani, pošteni ljudje. Varujmo tedaj svoje domače takiga zapeljiviga branja, ne dajmo škodljivim bukvam ne v svojo hišo, ne v svojo sosesko; one so dušni strup, ki ljudi ob pamet in pravičnost spravljajo. — Kar pa Vam pravim, to vsim pravim: Čujte! bolj ko smo sami svoji, večji odgovor bomo dajali. V zapeljivih bukvah je hudi duh. „Le kjer je duh Gospodov, tam je prostost ali prava svojboda“. II. Kor. 3, 17. — Pa še eno lepo dolžnost imamo:

6. za cesarja moliti, posebno v sedajnjih toliko težavnih ino nevarnih časih. „Prosim tedaj z svetim Pavlam, naj se storijo prošnje, molitve ino priporočenje ino zahvale za vse ljudi, za kralje (cesarje) in za vso gosposko, de bi mirno in pokojno živeli v vsi pobožnosti ino čistosti; zakaj to je prav ino prijetno pred Bogam našim Izveličarjem“. I. Tim. 2, 1—2. Bomo zatorej za svojiga mladiga svetliga cesarja Franca Jožefa I. tudi per vsaki očitni božji službi molili, posebno jih pa zdaj

prav serčno priporočili Bogu svetimu Duhu, Očetu luči ino vse modrosti, naj jim pravo modrost ino pa moč deli, veliko ljudstvo srečno vladati (vžati); naj jim da modre svetvavce in pomočnike, začeto dobro delo nove vstave prav izpeljati in dokončati. Sam božji Duh nam pravi: „Ako Gospod Bog hiše ne stavi, zastonj delajo, kateri njo stavijo (novo vstavo naših pravic). Ako Gospod mesta (našiga Avstrijanstva) ne varje, zastonj čujejo, kateri ga varjejo“. Psalm 126, 1. Sreča kraljestva je v božjih rokah. „Oče iz nebes bo pa dobriga duha dal tim, kateri ga prosijo“. Luk. 11, 13.

Milost Gospoda našiga Jezusa Kristusa, ljubezin božja ino deležnost svetiga Duha bodi z našim cesarjem ino z nami vsimi! Amen.

Pri svetim Andreji 15. Grudna 1848.

Anton Martin, Lavantinski škof.

Sveta gora nad Gorico.

Ni dolgo, kar smo v „cerkvenim časopisu“ naših zlo obrajtanih sosedov („cerkv. časopis“, list 18, 20. Kozoperska, str. 143, in list 27, 30. Grudna p. l., str. 215) dva spisa brali, ktera bi božjo pot nad Gorico — Sveto goro z imenam, precej ob čast perpravila, ako bi resnica bila, kar čez njo zabavljata*). Milo se nam je delalo, in v serce nas je bolelo, kadar smo v sercer zlo obrajtanim časopisu, kateri bi se mogel za cerkveno čast poganjati, na take predsodbe naleteli: ki katoliško vero, in sveto cerkev kakor nje shrambo in varha na vsako vižo pertisniti in raniti morejo, če bi bil

*) Veseli nas zvediti od veljavnih prič, de ni res, kar se je v omenjenih dveh listih „cerkveniga časopisa“ božji poti na Sveti gori per Gorici očitalo. Le kar je po naši in tudi po eni sosednji škofii raztrošeno in že marsikterimu v spodtiko bilo, sta hotla pisaveca unih dveh sostavkov grajati in ljudem napene zauzene in menitve odvzeti, ktere od spovedi terdijo ravno z opiranjem na to, kar si od nekiga spovednika na Sveti gori pripovedujejo. Serer pa zagotovimo, de smo se mislili le „za čast cerkve poganjati“, ko smo to grajo v „cerkvenim časopisu“ natisniti dali. V oziru na to, kar nismo mi prvič „po svetu poslali“, temuč je že dolgo široko okrog razširjeno, se nam tudi beseda ni tako terda zdela. Povejmo pa tukej očitno, de smo v tej reči že veliko terši sostavke prejeli, ktere smo pa ravno zavoljo njih terdobe zaverгли. De na dalje božje poti spoštujemo, in po uku Tridentinskiga zbora ravno to od njih terdimo, kar Goriški „duhoven“, „cerkveni časopis“ pokaže v lepim sostavku, ki od Šmarne gore per Ljubljani govori. Prav zlo nas veseli zvediti, de se tudi na Sveti gori v obilni meri tisti duhovni prid dobiva, ki ga od božjih potov po pravici perćakujemo. Menimo tudi, de je „cerkveni časopis“ s tem k povišanju časti Svete gore perpomogel, ker je visoko spoštovanim Goriškim duhovnam perložnost dal, z očitnim pričevanjem Krajncam napene mene odvzeti, ktere je drugač komej mogoče zatreti.

zabavljavie tudi čist in dober namen imel, in kar ga je v sereu tisalo, ali pa jedlo, z mehko besedo spomnil, koker se za brate eniga rodu, za ude eniga Kristusoviga trupla spodobi — Slovenci smo, kristjani smo — pa se grizemo! — Sej sv. Pavl duhovnike po Galacii opominja de imajo, če se kdo v kakšni pregrehi prenagli, podučiti v duhu meh-kosti. Na tisto sodbo, katero ste krajski bratje! zares prenaglo po svetu poslali, bi mi zamogli dolg in obsirin odgovor dati, in po lastnim prepričanju vse tako ovreči in razdijati, de bi obrekovavie za vselej obmoknil. Tode vsak katolški duhoven, če ima kolikaj skušnje, z nami vred prav dobro spozná in ve, kako varno se mora z cerkvenimi rečmi ravnati, ktere se z notrežno svetostjo naše vere vjemajo in tako sklepajo, de jih narazen lo-čiti ne moreš; tudi ve katolški duhoven, če je koli-kaj skusil, kako težavno kako sitno de je raz-širno od takih reči govoriti, de ne rečem, blebe-tati, brez de bi čez vojince ne mahnil; tudi ve, kako neizrečeno lahko, ja bi rekel skorej, de mo-goče ni, tistimu, kteri čez take reči plane, de bi se kej ne zmotil in ne zakomodal. Mi želimo take sitne ogovore za naprej odriniti, in nam je za zdaj dovolj, le eno malo okolišin in prigodov povedati, kteri so resnični, in jih nobeden tajiti ne more, po kterih bo vsak pošten prevagvavie človeških pri-godin napačne mene popraviti, in prihodno gerdenje božje poti Svete gore spodobno prevdariti in ovreči zamogel. —

Cerkev Divice Marije na Sveti gori je že sama na sebi, če le va-njo stopiš častitljivo poslopje, in kakor se po nji oziraš, boš le snažnost in spodob-nost zagledal, vse te bo k časti božji in k zau-panju Matere božje vabilo. De se v cerkvi spodobno in zaporedama služba božja opravlja, de romarji čez noč sposteni prebivajo, vsakiga spola posebej, se na tanko gleda. Na Sveti gori se najdejo častit-ljivi duhovniki za spoved, med kterimi tudi na gos-pode naletiš, ki bi jih poprej oistre sedil, kakor prevec mehke in spregledavne ali perzanesljive. Romarji Svete gore posebno po velikim šmarau v večih družbah, o praznikih Divice Marije, v dru-zih časih v manjšim številu pridejo, in v Gorici ali per farah, ali pa na Kastanjevici, ali pa per kapucinarjih spoved opravijo, potlej na večer ro-majo na Sveto goro čez noč, in zjutrej k svetimu obhajilu vsi pobožno perstopijo; cerkev jih k an-dohti že tako vabi, in vsi brumni se domolijo, in Materi božji perperočē, na zadnje prav lepo tiho, mirno in spodobno ali v Gorico pridejo, ali pa memo Gorice domu grejo.

Romarjem, kteri takole svojo andoht razdele, de se v Gorici spovedo, in na Sveti gori obhajajo, se prav dobro obleže, in tukejšni duhovni takim

brumnim dušam ne zopervajo, oni kar le zamorejo tako andoht še podperajo, zakaj per nas, po Go-riškim, kratko in malo nobeden ne meni, de bi se imelo v velikim drenjanji k spovedi letati, med der-halam dobro spoved opraviti, ktera bi se za dušni prid oblegla. —

Pa tudi tisti romarji, kteri se poprej ne spo-vedo, kakor de na Sveto goro pridejo, dobē tam perložnost, kar zakrament sv. pokore zadene, za svoj dušni prid obilno postrežbo, zakaj verh tistih dobrih spovednikov, ki so tam gori, pridejo o ve-likih shodih bližnji duhovni pomagat, in ti so, po-sebno dan današnji prav skerbni dušni pastirji. —

Tukej v Gorici vidimo romarje Svete gore večkrat, in smo v stanu za gotovo spričvati, de nar veči del romarjev, ki na ta sveti hrib gredo, resnično spokorjeni nazaj pridejo, in se v miru do-mu vernejo. Tukej se nič od nerodnost ne ve, ktere bi romarji Svete gore dopernašali. —

De pa vsak romar ne gre iz praviga namena, in s tisto pripravo, ki jo je treba h spokornosti, in de tudi ne pride s takim dušnim dobičkam na-zaj, kakoršniga si vošimo, se pa zato permeri, ker je človek na tem svetu zmirej Adamov sromak, re-vez, kteri marsikterkrat nar boljši reči slabo obrača. Pa morde ni tudi taka v družih božjih vezah, de si ravno božje pota niso? Kdor bi se prederznil upiti, de so se na Sveti gori zmote in nerodnosti godile — permerile — tistiga menimo, bi mi tudi se podstopili poprašati, koliko farā bi se dobilo, kterih dušni oskerbniki bi zamogli brez eno malo napuha ali ošabnosti takole govoriti: „Tukej le v na-šim svetišči per naši fari, za andoht, kar vest za-dene, so vse opravila zmirej prav čiste in brez vsiga pomanjkanja bile!“

Res je, de ima vsak per svoji fari nauk iz-veličavni prejemati, svojo andoht opravljati, in do-ma pokoro delati. To je res, je tako gotovo, de per nas nobeden nad tem ne dvomi ali evibla. Verst-vo že to samo sabo prinese in mati katolška cer-kev po vsi modrosti ravno to tudi zapové. Ali se pa od tega vredvanja prav nobeden odtegniti ne sme? Ta bi bila vonder prevec zaguljena, se mo-rajo tudi nagnjenja človeškiga sereca pomisliti, če le niso spačene. Mati katolška cerkev po svoji ve-liko modrosti kakoršin je človek, tako andoht mu permerja, ne sili, de bi vsi po enim kopitu ravnali.

Včasih se hoče človek na pot podati, in pre-dramiti, hoče kaj noviga viditi. Zakaj bi pa bru-min kristjan ne smel zraven tega nagnjenja, kakor občutljiv ne pa hrusev človek tudi opravilo serēne andohti in brumnosti dopernesti, to dvoje se ja lepo vzame, kaj ne? če je le nagnjenje nedolžno. In dalej ali merebiti ne hrepeni zares spokoren v sereu poterti grešnik po taki pokori, ktera je težavniši,

in tudi zvonajna zato ker čuti z kako težkimi in negnusnimi pregrehami je on človeštvo oskrunval!

Zatorej cerkev božjih pot ne zaverže, ona jih dovolji in poterdi, de le romarji v pravim duhu brumnosti in v resnični bogaboječnosti spodobno romanje opravljajo. Mi smo prepričani, de Sveta gora nad Gorico je že velikim pripomogla, de so se poboljšali, k Bogu povernili, de se jih je veliko nad spokornimi razgledovalo, in so po resnični pokori segli; tudi terdimo, de je Sveta gora sosedom velikiga števila prav potrebna, pravo vero ohraniti in službo božjo spodobno opravljati. —

Za take svete namene dušniga teka naj Bog po svoji gnadi še zanaprej Sveto goro obvarje in ohrani. In de bi se to k službi božji in k časti presvete Dvice Marije v resnici godilo, naj spodobno pripomorejo tako dobro vsi brumni romarji, kakor tudi tisti, ki jih sprejemljajo, vsak po svoji moči naj se poganja za to, kar Bogu zares dopade.

V Gorici 19. Prosenca 1849. Duhoven.

Zgodbe katoliške cerkve.

Spisal Peter Hieinger.

(Dalje.)

Časi pred Kristusam.

Pripravljanje na Odrešenika in njegovo cerkev.

Od začetka sveta 4000 let pred Kristusam do njega rojstva.

11. Od ver in zgodeb ajdorskih narodov.

Per enim samim ljudstvu, namreč per Izraelskim, se je spoznanje eniga praviga Boga in upanje prihodnjiga Odrešenika čisto ohranilo; drugi narodi so se dalje in dalje od Boga zgubili, bolj in bolj v zmote zašli. Ni ravno misliti, de bi se per vsih teh narodih celo nič resnice ne bilo ohranilo, ali de bi v vsim njih življenji zgol družiga ne bilo najti razum hudiga, zakaj nekteri ostanki perviga božjiga razodenja so se le še obderžali, večna Beseda v rešenje človeško namenjena je nad človeštvam čula in ga vodila, in duh človekove podobe božje ni popolnoma zgubil, desiravno je bila močno otemnjena. Vonder zmotnjava in spačenost nevernikov je bila tolika, de s. evangeli njih pota na ravnost Bogu zoperne imenuje, pokoro in popolno prerojenje tirja, in stariga človeka sleči in noviga obleči priganja. Marsikteri neverniki zdajnjih časov bi sicer napake nekdašnjih nevernikov radi polepšali; pa proti resnici bo njih prizadevanje le prazno ostalo.

Potem ko je človek od Boga odpadel, se je zgubil tako daleč, de je namesti Boga častil narturne reči, in namesti Stvarnika molil stvari. V

svitlim soncu je menil, de najde božjo svetlobo v mili luni viši prijazno bitje, v zvezdah nad seboj neke vodnike posvetnih zgodeb, v rodovitni zemlji blago dobrotljivo mater vsih, v silnih elementih gospodovavne moči sveta. Ker je v naturi toliko raznih prikazinj, je človek tudi kmalo zgubil vero v eniga Boga, in si je začel misliti veliko Bogov, za vsake razlike stvari, za vsako ljudstvo družiga. Ker se s svojimi misli čez naturo ni vedil vzdigniti, si tudi ni več mogel Boga kakor zgol duha misliti; še je menil, de so bogovi nekakošni silni osodi podverženi, ktera čez nje gospoduje. Takosna je bila nekdajnja naturska vera. — Vonder razne naturske vere so se iskale iz globociga zatopljenja povzdigniti, in rade bi bile svojim bogovam človeško podobo dale. Tako je namesti sonca in zvezd, namesti raznih živih stvari, najti božgove v človeških podobah, pa tudi z vsimi človeškimi slabostmi in napakami. Takim bogovam se je pa ravno tako le z vnanjimi šegami brez prave notrejnje svetosti, večkrat tudi z neusmiljeno kervavimi daritvami in ostudno gerdimi deli služilo. To je bila podoba poznejiga malikovanja. Cerkveni učeniki so sploh terdili, de v teh zmotah je Satan, pogiavar svetá, tudi svoj delež imel, de se je v podobah malikov njemu služilo, in de je on narode z lažavimi prerokvanji čudi in znamenji in z goljufivimi iz ust malikov slepil.

Kakor so si neverniki svoje bogove napak mislili, tako so tudi vrednost človeške nature slabo spoznali. Človekov konec se jim je zdel le ta čas, nar viši namen le pozemeljsko gospodovanje ali zavživanje posvetne srečnosti in sladnosti. Za resnično svetost po naših mislih niso poznali, marsiktere pregrehe so našle semtertje svoje zagovarjeve, še celo poviševavce, kazala se je včasih med njimi posebna čednost in poštenost, vonder je veljala le za ta svet. Neumerljivost svoje duše so skorej celo pozabili; le kakor sence so se po njih mislih duše sprehajale v spodnjim svetu, ali so se iz ene stvari v drugo preseljevale, dokler so se v vesolnosti vtopile. Zatorej jih je pa tudi neskončna groza pred smertjo objemala, zatorej po besedi aposteljna niso nobeniga upanja imeli, in v raznih podobah se med njimi tožba nad človeško revo glasi. Človek je po takim v očeh nevernika malo vredin bil, in prodajal se je kakor nespametna živina v sužnost, zlasti je bil ženski spol večidel v silni podložnosti in zaničljivosti, in neštevilno ljudi je bilo v kervavih vojskah, v neusmiljenih igrah ali le iz pohotnosti kaciga tirana pomorjenih. — Vse to se dan današnji več ali manj velja od krajev, kamur luc kersanske vere še ni prišla.

Zgodbe neverskih narodov niso bile družiga.

kakor vedne prekucije in grozovite spremembe. En narod se je vzdignil čez drugi narod, eno kraljestvo je zatiralo drugo kraljestvo, en oblastnik je preganjal družiga oblastnika. Imenitne kraljestva so se začele v sprednji Azii; prvo je bilo Babilonsko kraljestvo, nad Babilonsko je prišlo Asirsko, in nad Asirsko zopet Babilonsko, vmes je tudi Egiptovsko kraljestvo slovelo.

Zdaj se je vzdignilo kraljestvo Medijansko in Perzijansko, ki je kmalo vse kraljestva v Jutrovim v svojo silno vlast požerlo.

Nad Perzijansko kraljestvo pride mogočnisi Greško, ki se pa kmalo razdrobi, in svoje dela zaporedoma Rimljanam, mogočnim vladarjem sveta ob času Kristusovim, izroči. — Drugi narodi ali niso tako mogočno na noge stopili, in so kmalo drugim v oblast prišli, ali so še bolj v divjim neomikanim stanu živeli; per tem so pa ali od drugih narodov zatiranje prestatii imeli, ali pa v svoji sredi razne prekucije, razpertije in krivičnosti prenašati mogli.

V sredi raznih zmot nevernikov se je pa vonder še marsikej ohranilo, kar je na Boga kazalo; ravno tako je tudi na posamesnih osebah še zmirej kaj od božje podobnosti viditi bilo. Saj to, de so malikovavci vero v bogove imeli, je storilo, de so na nekakošne viši bitja mislili, in niso popolni brezbožniki postali. Zročila očakov so se nekaj v skrivnostnih družtvih ohranile, in modrijani so marsiktere resnice s svojimi nauki med ljudstvo prinesli, tudi s svojim modrovanjem prazne vere prostiga ljudstva podkopali, desiravno so na drugi strani zopet nove zmote napletli. Razne posvetne prekucije so dale spreviditi, kako je vse na zemlji nestanovitno. In po vsim se je hrepenjenje po spoznanji resnice, po oboljšanim stanu, po rešenji iz te mnoge reve obudilo. — Razun tega so semtertje po božjim dopušenji, pošteni ali tudi v resnici pobožni možje vstali, ki so bili v zgled bližnim in daljnim; kakor je bil ob Abrahamovim času Melkisedek, duhovin praviga Bega, ob Mojzesovim času ali še popred pravični Job. Tudi preroke je Bog poslal včasih med nevernike: Jona je prišel v Ninive, in Daniel je med Babilonci prerokval; in tudi druge Izraelcam storjene prerokbe so se med narodi razširile. Vse vkupej jih je imelo na prihod Mesijev pripraviti.

(Dalje sledi.)

Zakonski zadržki.

Spisal Peter Hieinger.

(Dalje.)

4. Kteri so razdiravni ali ločivni zakonski zadržki.

a) Pomanjkanje prostiga privoljenja.

Kdor v zakon stopi, se mora gotovo zavediti, kaj stori; ktera posebna zmota ne sme priti vmes, in tudi v takim stanu mora biti, de važno stopinjo s prostostjo stori. Iz tega se izhajajo zadržki:

1. Pomanjkanje pameti ali zavesti, kakor je per takim, ki ni nikdar per pameti, ali le malokdaj svitel spomin ima; per takim ni soditi, de bi v resnici privoliti znal. Ta zadržik posebej imenuje papež Fabijan. Tudi per takim bi bilo zastran privoljenja dvomiti, kteri bi ves od vina omamljen zakonsko zavezo storil. Sicer v stanu nespameti storjena zakonska zveza po besedi imenovaniga papeža ni kar ovreči; vonder pomnili naj bi besedo zlasti tisti, kteri k poroki se le s pijanostjo pripravljajo.
2. Posebna sila, s ktero se kdo v zakon primora, bodi si z močjo, kteri ne more zoperstati, ali s takim strahom, kteri bi tudi stanovitniga človeka pretresti mogel. Ta zadržik imenujeta papež Urban II. in Klemen III. Zadržik ta odneha, če se prisiljena oseba pozneji v zakonsko dolžnost prostovoljno vda. Če bi sila ne bila posebno velika, sicer veljavnosti zakona ne bo overgla; vonder zlasti starši naj pomnijo, otrokam svojim per stopinji v zakon ne sile delati.
3. Posebna zmota, po kteri se je kdo z vse drugo osebo zaročil, kakor je popred mislil, kakor postavim je Jakob mislil Rahelo dobiti, in mu je bila dana Lija. Od tega zadržka govori Gracian v 2. delu cerkvenih pravic (*Corpus juris canonici*). Če bi pa kdo po spoznani zmoti vonder v tak zakon privolil; ta zadržik neha. Kdaj, ko je bil velik razločik med stanom sužnih in prostih, je tudi zmota zastran prostiga ali blagorodniga stanu zakon znala ovreči; dan današnji je ta zadržik nekako odpadel. Zmote pa zastran premoženja ali zastran neoskrunjene čistosti nevestine v cerkvi kake veljave v ti reči nimajo. (Dodzajne Avstrijske postave so sicer imenovali zmoto zastran družiga stanu neveste od tretjiga noseče). — Včasih so se smele posebne pogoje staviti, per kterih je pa veliko previdnosti potreba.

5. Daljej. — b) Pomanjkanje telesne zmožnosti.

Zakon sicer ni zgol zveza teles, mar več je tudi zveza duš; pa ravno zato, ker celiga človeka obseže, tudi telesu ne sme manjkati tiste zmožnosti, ktero namen zakona potrebuje. Po takim so zadržki:

1. Telesna nezmožnost, zavoljo ktere bi kdo ne bil v stanu zakonske dolžnosti spolniti, če je taka nezmožnost še pred sklenjenim zakonom obstala, pa popred neznana bila, in se ne da ozdraviti. Leta zadržik je sicer le po posebnim preiskovanji in skušnji razsoditi. Govore od njega

papeži Aleksander III., Celestin III., Inocenci III. in Honori III. Zgola nerodovitnost se pa ne šteje v zadržik, ravno tako tudi ne nezmožnost, ki je po sklenjenim zakonu nastopila; obodvoja da tistim, ki jih zadene, priložnost se v zatajevanji in poterpljenji vaditi.

2. Pomanjkanje prave starosti, kadar je kdo še otrok, in še ni dozorel do let moštva; po cerkveni postavi, ktero naznanijo papeži Aleksander III., Urban III., Klemen III. in Inocenci III. je za možki spol štirinajst let dopolnjenih k zakonu starost, za ženski spol pa dvanajst let. Dozdajnja Avstrijska postava potrdi za možki spol šestnajst, za ženski pa štirinajst let dopolnjenih. Pred tako starostjo storjeni zakoni bi ne veljali. Razumé se samo lahko, da per vsim tem zlo mladih ljudi ni na zakon napeljevati; naj bi že tudi po telesu bili dozorjeni, pa po duši niso.

(Dalje sledi.)

Sedajnji obšir katoliške cerkve.

Spisal Valentin Sezun.

(Dalje.)

XIII. Avstrijsko cesarstvo.

6. Česko ali Pemsko kraljestvo.

Karl IV., Vencel I., Husiti.

Po večletnih nepokojih dobé v l. 1310 Čehi za kralja Janeza sina cesarja Henrika VII. iz hiše Luksemburške, in pod vladarstvom treh kraljev iz te hiše, Karla I., Vencela IV., ki sta bila kakor cesarja Karl IV. in Vencel I., in Sigismunda I. so se v verskih rečeh važne in žalostne reči na Českim godile.

Karl IV. je kraljeval 32 let, t. j. od l. 1346—1378, in ti časi se morajo nar srečniši za Česko imenovati. Že iz popisa Prage smo vidili, koliko cerkvá je tam sozidal, ravno tako se je godilo tudi po deželi, 30. Malotravna 1344 je bil papež Klemen VI. na njegove prošnje dozdanjo Praško škofijo k časti velike škofije povzdignil. Ernest Pardubiški je bil prvi veliki škof v Pragi. Povsod po Nemškim, Francozkim itd. je bila tistikrat vojskna stiska, na Českim pa je bilo vse mirno. — Za Karlom IV. pride njegov sin Venceslav ali Vencel I. (od l. 1378—1419). Z 18 letmi je ta človek bil kraljevati perčel; ali ne prav izrejen od svojih odgojitelov, ki so se mu le perlizovali in mu vse dovolili, je bil trinog svojih podložnih in njih pohujšanje. Napuh, grozovitnost, nesramnost, to so bile lastnosti, z kterimi je on tron svojih prednikov omadežval, in tako se je tudi godilo per podložnih. Rabeljna je Vencel imel za nar ljubšiga tovarša, pa mu je vendar enkrat ves togotin glavo odsekal. Kuhar mu ni bil enkrat jedi prav perpra-

vil, in zapovedal ga je živiga peči. Njegova žena cesarica Joana ga je večkrat lepo prosila se poboljšati — zastonj. Vencel je zdaj hotel vediti od njeniga spovednika sv. Janeza Nepomučana, kaj se ona spoveduje. Ker Janez molči, ga Vencel ukaže zapreti, vkljeniti in clo na pretežnico (Folter) raztegvati. Janez le molči, in ko je kakor korar stolne cerkve, po navadi ves vnet, zadnjikrat pridigval, se ga je polastil duh prerokovanja. Solze so se mu uderle in začne napovedvati velike nesreče, ki bojo čez Česko peršle; gnusobe Husitov, ki so kmalo potlej se godile, so resnico Janezoviga prerokovanja poterdile. Ta sv. mož je bil kmalo po ti zadnji pridigi (16. Velikotravna 1383) na kraljevo povelje z zvezanimi rokami in nogami iz mostu v vodo Moldavo veržen, kjer je vtonil. Cesarico Joano, ktero je sv. Janez tolikokrat tolažil, je bil eden Vencelovih velic psov stergal! V prvih letih svojiga kraljevanja je bil Vencel svojo sestro Ano Anglezkinu kralju Rihardu za ženo dal. Mladi Čehi so tako zlo na Angležko hodili, eni iz med njih so v Oksfortiškich šolah tam krivoverca Janeza Viklefa pridno poslušali in njegove pisma seboj na Česko pernesli. To je posebno storil Hieronim Faulstich sploh imenovan Praški, in je te pisma svojimu prijatlu Janezu Husu, ki je bil tistikrat profesor na Praškem vseučelišu, dal. Hus je bil zadržanja brez graje, ali on je Viklefove zmote vse poterdil, jih v Česki jezik prestavil in ljudstvu oznanoval. Te zmote so bile sosebno šuntanje zoper duhovno oblast, zoper spoved, odpustike, papeža itd. Ker je bil spovednik nove Vencelove žene Zofije, se niso berž upali njegovi predniki ga krivoverstva dolžiti; torej je bil zmiram prederzniši, ljudje eni vsi zanj vneti, drugi njemu nasprot. Hus je zabavljaj zmiraj hujši, v l. 1414 se snide velik cerkveni zbor v Konstancu in kliče Husa pred se. Hus pride, v njegovih bukvah in pismih so najdlji očetje zbora 39 členov ali artikelnov, kteri so bili katoliški veri nasprot in obsodijo Husa, da jih mora preklicati. Ali tuga on nore storiti, torej ga izročé deželni pravici, ktera ga je zdaj kakor terdovratniga krivoverca in zapeljiveca po postavi starih cesarskih pravic obsodila, da bo na germadi sožgan. Ko je on že na tej bil, sta še perjezdila k njemu Pfalski kurfirst in grof Oppenheim, in sta ga opomnila, da naj svoje zmote nazaj vzame. On ni hotel, in je tako terdnovratno v ognju konec storil (15. Maloserpana 1415.)

Ali zdaj je še le prav se pokazal sad te krive vere. Husovi prijatli, in med timi sosebno Jakobel Mieski so učili, da je kelh per Obhajilu k zveličanju potrebin; na enim očesu slepi Tročnovski vitež Janez Ziška in Nikolavž Huseneški sta vzdignila derhali ljudi, in punt, kakoršniga skorej v zgodbah ni, je zdaj terpel od l. 1419—1436. Husovi

spostovavci Husitje imenovani so perгромeli nar prvo h cerkvi sv. Štefana v Pragi; ker je bila zaperta, so umorili nje fajmoštra in ga obesli per oknu. Potlej so derli v cerkev in, ako ravno polni kervi in ubijanja, sv. Obhajilo imeli. Iz mestne hiše so vergli skozi okna 13 vradnikov, ktere je pod hišo stojčea množica z sulicami, mečmi in vilami lovila in jih pobila. Kdor ni hotel Husovih naukov na se vzeti, in zanje v vojsko iti, je bil tepen, obropan, ja clo umorjen. V tim divjanji Husitov je umerl cesar Venecl (16. Velikoserpana 1419), ali od božjiga zlaka udarjen, ali od svojih husiskih dvernikov zadušen. Njegov brat in ogerski kralj Sigismund je Cesko kraljestvo imel zdaj dobiti, ali Husitje niso hotli od Sigismunda nič vediti. Nar veči serd je imel Ziska na klostre zavoljo nečasti, ki jo je bil en minih njegovi sestri storil. Kadar je z svojimi trumami šel kak kloster podret in minihe morit, je rekel hinavsko, de gre svoje prijatle obiskat. Ako je bil ravno per oblegi gradu Rabi še na drugim očesu oslepil, je vonder svoje Husite umno vodil. Gorje je bilo katolškim duhovnam, ki so jih Husiti vjeli, le po dolzih martrah so bili umorjeni. Siepi Ziska je njim nar raji z kladvam čepino na glavi prebil. Ko so bili Husitje mesto Hamutov (Komotau) dobili, so vse može pobili, duhovne sožgali, zene in otroke svojim ženam, in otrokam prepustili, kteri so jih prvo martrali, potlej v lesene hleve zaperli in sožgali. V mestu Jaromierz so bili 23 katolških duhovnov sožgali, vse druge ljudi pa, može, žene, stare in otroke kakor ovce v veliko vodo Labo (Elbe) gnali, de so potonili. Ne samo po Českim so tako Husitje divjali, ampak tudi v celih armadah v soseskine dežele v Avstrio, na Marsko, Lužičansko itd. se večkrat podali, in pogorisa in kupci pobitih ljudi so bili strašen sled njih obiskvanja. Večkrat so Sigismund in nemški vladarji z svojimi vojaki hotli Husite pokojiti, ja papež Martin V. je clo vse keršanstvo vabil zoper te strašne krivoverce se vzdigniti — zastonj, Husiti, so premagali svoje nasprotnike. Grozovitin Ziska je bil ser umerl za kugo per oblegi mesta Przebislava (12. Kozoperska 1424) in Husitje, de bi svojimu vojvodu vredno pogrebsino napravili, so pobili vse, kar je bilo v tim mestu živiga in mesto razsuli, — ali njih drugi vojvodi, zlasti obedva Prokopa niso bili nič boljši. — Kako dalje so bili Husiti zašli, se vidi iz tiga, ker so hotli, de bi bil vsak, ki smertni greh stori, ubit. Od papeža in ustniga izročila cerkve, so rekli, de so dela antikrista; v svojih cerkvah niso terpeli podob, in ceremonije so toliko zaničevali, de so njih duhovni v svoji domači, dostikrat vsi umazani, in od pobijanja kervavi obleki k altarju hodili in z lesenimi in zelezniimi kelhi obhajali. Razdvojili so se bili Husiti v več posameznih krivover; eni imenovani Sirote (Orfaniti) so terpeli med saboj nar ostudniši družbe Adamitov, Nikolaitov, Pikardov; le zoper katolčane so bili v sovraštvu vsi eno. Sebe so imenovali izvoljeno božje ljudstvo, dajali svojim mestam le svetopisemske imena, katolčane pa so Idumeane, Moabljane in Amelečane zmerjali.

Velki cerkveni zbor v Baslu je bil že 30. Listopada (Novembra) 1433 pervolil, de se sme na Českim in Marskim, tim, ki želijo, sv. Obhajilo pod podobo kruha in vina deliti, vonder z tim per-

stavkam, de kelh k zveličanju ni potrebin, ker se tudi pod eno samo podobo Kristusovo meso in kri prejme; in zraven je bil ta zbor tudi nektere druge le vunanjio ravnavo cerkve zadevajoče premembe dovolil. Pametniši in več del Husitov je scasama timu zbornimu razsojenju se podvergli in se od obhajila pod obedvema podobama Utrakviste ali od kelha Kalikstine imenoval (1436). *)

(Dalje sledi.)

Posvečuj praznik!

Posvečujte mojo saboto, in ona vam bodi sveta, kdor jo bo prestopil, bo umorjen. II. Mojz. 21, 14.

Po več krajih so začeli ljudje, odkar so cesar ustavo dali, se z puškami pečati, bolj kakor kdaj. Ob delavnikih nimajo kmetje časa na lov hoditi, tedej so začeli nedelje in praznike v to obračati. Ali kdor gospodovih dni ne praznuje, ga božja roka oestro kaznuje; kar se je letas na s. 3 kraljev dan v neki fari na Dolenskim prav razvidno pokazalo. Neki mladenč, 19 let star, edini sin revnih staršev ni hotel svoje matere poslušati, ki ga je svarila pred s. 3 kralji tisti dan, de naj puške nikar ne kupuje, ker bi znal nesrečin biti. Na s. 3 kraljev dan gre mladenč k deseti maši, po maši ga nagovarja neki perjatelj, de bi se pri nauku ostala. Pa puška mu miru ne da, in on gre domu.

Med keršanskim naukam perdere nekdo po s. obhajilo. Ravno so se jele pobožne trume od farne cerkve razhajati, ki duhovnik z s. rešnjim telesam naglo memo eniga in družiga naprej hitijo. Tudi dve stari ženici ste proti domu sopihale in ko duhovnik memo njih odidejo je starji djala: „Sam Bog ve, kam tako naglo gredo?“ Al žena ne ve, de gredo njeniga sina v večnost spremljat. — Ravno je bilo sveto opravilo skončano, ki mati v sobo stopi in viditi svojiga ediniga sina, ranjeniga v mertvih omedlevcah ležati, se ji debele solze po licu vtrinjajo, in serce žalosti topi. „Moj sin, do večeraj si me se vselej ubogal“ — je djala, k sinu stopivši in ga na svoje serce pritisne, „o de bi me bil še večeraj! se to sim mogla doživeti v svojih starih urah — tedej boš ti svojo staro mater, ki je na tvojo pomoč upala, zapustil, Bog se smili revne stare sirote!“ — Čez nekaj ur je ugasnil. — Med naukam je njegov oče nekaj puško popravljal, ona se sprozi in sina smertno rani, ki je tam zravin bil. Naj bi bil mladenč svojiga prijatla in svojo mater ubogal in Gospodov dan posvečeval, naj bi bil oče namest puške, roženkranc v roki deržal — bi se taka pozna nesreča nikdar perpetila ne bila.

Kdor Gospodovih dni ne praznuje, nad njim se roka božja oestro mašuje. J. G.

*) Ta strašna pergodba v 15. stoletji kaže, koliko večniga in časniga hudiga ljudem uni storijo, ki skalo katolške cerkve majati hočejo, in ljudi v veri motijo. Husitam enako so delali Kalvinci po Francozkim, v Švajcu, v Niskozeimlji, Luterani po Nemškim (Bauernkrieg) itd. — In kaj družiga počnejo današen dan Ronge itd.? Mesec Kozopersk na Dunaju 1848 daje nar boljši odgovor. Kdor ima oči za gledati, naj pogleda nazaj v zgodovine.